

УДК 372.212.3+372.614
ББК 4 74.100.5

Людмила Алексенко-Лемовська

ТЕАТРАЛІЗОВАНА ГРА ЯК ЗАСІБ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

Автор характеризує театралізовану діяльність як засіб естетичного виховання дошкільників: розкриває особливості організації театралізованої діяльності дітей дошкільного віку.

Ключові слова: *театралізована діяльність, естетичне виховання дошкільників.*

З того моменту, коли дитина приходить до дошкільної установи, створюються об'єктивні умови для залучення її до театру, починається накопичення того мінімуму театральних вражень, який є основою для естетичного розвитку, подальшої систематичної художньої освіти.

Завданнями театрального виховання дітей є: гармонійний розвиток природних здібностей засобами всіх мистецтв; залучення до театральної культури в системі мистецтв, історії та літератури; навчання навичкам грамотної сценічної мови і пластики, розвиток комунікабельності; виявлення і підготовка найбільш здібних дітей до подальшого навчання в спеціальних театральних або культурно-освітніх навчальних закладах.

Позитивний вплив театралізованої діяльності на різні аспекти розвитку особистості доведено в численних дослідженнях, присвячених вивченню ігрової (Л. В. Артемова, Р. Й. Жуковська та ін.) [2; 4], мовленнєвої (О. П. Аматыєва, А. М. Богуш, Г. Шолозова, Л. І. Фесенкота ін.) [1; 3] діяльності, становленню емоційної сфери дошкільників (П. Д. Кошелева, Л. П. Стрелкова та ін.).

Мета статті полягає у виявленні значення театралізації в естетичному вихованні дошкільників, розкритті особливостей організації театралізованої діяльності з дошкільниками.

Гра - один з головних елементів театрального мистецтва, а одна з її форм - театралізовані ігри. Театралізовані ігри як різновид сюжетно-рольових ігор зберігають типові ознаки, зміст, творчий задум, роль, сюжет, рольові й організаційні дії та відносини. Джерелом усіх цих компонентів служить навколишній світ. Він же є опорою для творчості педагога і дітей. Кожна тема може бути розіграна в декількох варіантах. Театралізовані ігри розігруються за здалегідь підготовленим сценарієм, в основі якого зміст вірша, розповіді, казки. Казка поєднує героїчне і комедійне, романтику, сатиру і фантазію. В казці образи героїв окреслені найбільш яскраво, вони привертають дітей динамічністю та ясною мотивованістю вчинків, дії чітко змінюють одна одну, і дошкільники охоче відтворюють їх. Легкі для драматизації улюблені дітьми казки "Ріпка", "Колобок", "Три ведмеді" й інші. Особливо цікаві казки, де дійовими особами є звірі. Ролі звірів служать прекрасним приводом для звільнення, розкріпачення м'язів. Значно легше уявити себе зайчиком, собачкою і т.д. В уявленнях використовуються й вірші з діалогами, завдяки яким створюється можливість відтворювати зміст за ролями. Важливо правильно підібрати художній твір, щоб він зацікавив дітей, викликав сильні відчуття і переживання. Тематику готових сценаріїв можна творчо використовувати в театралізованих іграх, щоб у дітей з'явилася можливість самостійно імпровізувати па теми, взяті з життя (смішний випадок, цікава подія, гарний вчинок). Корисно знайти різні варіанти розвитку кожної теми, мовби в перспективі побачити результати своїх справ, вчинків. У театралізованих іграх дошкільники відповідають на запитання, дають поради, перетворюються на той або інший образ. Беручи участь у театралізованих іграх, діти знайомляться з навколишнім світом через образи, фарби, звуки. Великий і різнобічний вплив театралізованих ігор на дитину дозволяє використовувати їх як сильний, але ненав'язливий педагогічний засіб. Театралізовані ігри включають ігри-драматизації, засновані на відповідних діях виконавця ролі, який використовує свої засоби виразності інтонацію, міміку, пантоміму. Беручи участь в іграх-драматизаціях, дитина мов би входить в образ, перевтілюється в нього, живе його життям. Великий інтерес дітей до ігор-драматизацій пояснюється тим, що їх привертає зображення людей сміливих і щирих, мужніх і відважних, сильних і добрих. Гра-драматизація впливає на мову дитини. Дитина засвоює багатство рідної мови, її виразні засоби, використовує різні інтонації, що відповідають

характеру героїв та їх вчинкам, прагне говорити чітко, щоб її всі зрозуміли. Театралізовані ігри завжди радують, смішать дітей, користуються у них незмінною любов'ю, оскільки вони бачать навколишній світ через образи, фарби, звуки. Імпровізація - розігрування теми, сюжету без попередньої підготовки. Діти можуть здивуватися, якщо їм запропонують розіграти ту або іншу сценку. їм необхідна підготовка - сумісний вибір теми, обговорення, як її передати, які будуть ролі, характерні епізоди. Подальший крок - кожний учасник зобразить роль по-своєму. І ще складніше завдання - дитина обирає тему і сама її розігрує. Наступного разу малюки самі задають один одному теми. Тематика і зміст театральних постанов має етичну спрямованість, яка закладена в кожній казці, літературному творі і має знайти місце в імпровізованих постановках. Це чесність, чуйність, доброта, сміливість. Улюблені герої стають зразками для наслідування. Дитина починає ототожнювати себе з улюбленими героями. Здібність до такої ідентифікації й дозволяє через образи театралізованої постанови впливати на дітей. Із задоволенням перевтілюючись в улюблений образ, малюк добровільно приймає та привласнює властиві йому риси. Самостійне розігрування ролі дітьми дозволяє формувати досвід етичної поведінки, вміння чинити відповідно до етичних норм. Оскільки позитивні якості заохочуються, а негативні засуджуються, то діти в більшості випадків хочуть наслідувати добрим, чесним персонажам. А схвалення дорослими гідних вчинків створює у них відчуття задоволення, яке служить стимулом до подальшого контролю за своєю поведінкою. Водночас теми більшості сюжетів припускають боротьбу, зіставлення добра і зла шляхом емоційної характеристики позитивних та негативних персонажів. Діти, поряд з позитивними героями, можуть наслідувати й негативних, що буває досить часто. Народні традиції - багата основа формування у підростаючого покоління відчуття пошани та поклоніння етичним засадам наших предків, природі, всесвіту. Сьогодні налічується небагато сімей, де зберегли пам'ять про обряди, ритуали, життєвий устрій народу. Беручи дійову участь у святах і постановках театралізацій, пов'язаних з народними традиціями, дитина розвиває свої художньо-творчі задатки, самостійність, самодіяльність, а це повертає дітей до витоків національної культури і природного пізнання духовного життя народу.

Одночасно з роботою над текстом йде виготовлення декорацій, бутафорії, реквізиту, праця творча, колективна. Необхідно, щоб оформлення відповідало змісту вистави і було виконане художньо. Форма предметів має бути проста і виразна, фарби певного тону, добре помітні деталі. У деяких колективах при оформленні вистави прагнуть точно

відтворити життєву обстановку, дати їй в подробицях. Правильний відбір правдивих виразних деталей робить оформлення компактним, лаконічним і допомагає створювати життєву обстановку на сцені. Їх вибір дає простір дитячій фантазії та уяві. Таке нескладне оформлення доступне кожному колективу. Громіздкі декорації, костюми, грим затримують ритм композиції, гальмують, заважають безперервному розгортанню сценічної дії, викликають невинуваті паузи, а це, у свою чергу, призводить до спаду уваги глядачів, розхолоджує їх, знижує якість сприйняття композиції. В їх призначенні, формі, кольорі повинні знайти віддзеркалення особливості часу, побуту, смаку героїв вистави, а в самому їх відборі - відношення дітей до того, як живуть люди, яких вони грають.

Лаконічне, умовне, але характерне оформлення, правдивість деталей у костюмах, одним словом, все, що підкреслює положення героїв, епоху, час, підвищує якість сприйняття композиції глядачами, будить їх асоціативне мислення та уяву. Декорації можуть обійтися й без реальних предметів на сцені. Годі умовне середовище існування героїв організовується за допомогою завіс, ширм, об'ємних конструкцій. Їх форма, колір, композиція мають підпорядковуватися художнім цілям вистави. Спочатку приймають загальне колірне рішення усієї вистави, а потім детально розробляється кожний ескіз. Працюючи над колірним рішенням, потрібно не забувати про те, що кожна п'єса розв'язується по-різному. Якщо це комедія, то декорації в ній будуть за кольором яскравими, веселими. П'єса драматичного плану за кольором може бути яскравою, але змістовною, а лірична п'єса буде зовсім інша, ніж комедія або драма. Виготовляючи костюми, потрібно прагнути того, щоб у кожного героя був свій основний колір костюма, який допомагав би розкриттю його характеру. В однакові костюми одягаються персонажі, що грають військо, варту, слуг і т.д.

У костюмах не слід допускати невинуваті простоти, яка стомлюватиме глядачів, не погрібні також дрібні деталі (гудзики, бантики). Якщо не можна зробити костюм, потрібно використовувати окремі його елементи, що характеризують виразні ознаки того або іншого персонажа: гребінець півника, хвіст лисиці, вуха зайчика тощо. Діти рідко беруть участь у підготовці атрибутів, декорацій для вистави. Частіше за все їм пропонують готові костюми. Проте це значно гальмує дитячу самостійність і творчість. Атрибут ознака персонажа, який символізує його типові властивості, наприклад: характерна маска звіра, вирізана з паперу, шапочка, фартушок (елементи робочого одягу), кокошник, кіпок, пояс (елементи національного убору), які дитина одягає на себе. Створити ж образ вона повинна сама - за допомогою інтонації, міміки,

жестів, рухів. Значне місце у виставі посідає музика. Не слід нехтувати виразними можливостями музики та інших звукових ефектів. Справа не тільки в тому, що музика здатна допомогти юним акторам налаштуватися на потрібний емоційний лад, частково заповнити в сприйнятті глядачів недоліки їх гри. Вона прикрашає виставу, допомагає більш яскравому й повному сприйняттю, створюючи необхідний настрій.

Музика у виставі повинна виникати не часто (за винятком особливих музичних жанрів). Її призначення - акцентувати найважливіші моменти дії та підсилювати необхідний настрій. Музика може звучати безпосередньо на сцені та з'явитися як конкретний вияв побуту героїв вистави (радіо, магнітофон), а може супроводжувати виставу, знаходячись мовби зовні неї, над нею, служити своєрідним авторським коментарем до дії. Технічні засоби є другорядними по відношенню до слова, але вони допомагають глибше розкривати зміст, підсилюють емоційну дію слів на глядачів.

Діяльні за вдачею діти активніше й глибше засвоюють зміст п'єси з виходом на сценічний майданчик. З першого ж виходу на майданчик необхідно добиватися від юних "артистів" правдивої, доцільної дії в спілкуванні з партнером, погодившись з власним досвідом поведінки в обставинах, схожих з тими, які розкриваються в п'єсі.

Коли діти засвоять текст і поступово запам'ятають його, починається робота над тим, як зручніше й виразніше розташувати виконавців на сцені, тобто починається робота над мізансценами. Вона допоможе доповнити недомовлене в тексті, правдиво діяти в сценічних умовах, ясно і переконливо передавати значення подій, що відбуваються. Пошук яскравих деталей, що розкривають ідейно-тематичний зміст композиції, вибір декорацій, костюмів розвивають образне мислення дошкільнят.

Театр об'єднує в собі всі види мистецтва, що дає можливість говорити з дітьми не тільки про його історію, але й про живопис, архітектуру, історію костюма і декоративно-прикладного мистецтва. Робота над виставою об'єднує дітей, дає поняття про відчуття партнерства, взаємовиручки, знімає скутість, прискорює процес оволодіння навичками публічних виступів, допомагає переступити через "я соромлюся", повірити в себе.

Творчий початок глибоко індивідуальний і служить безпосереднім вираженням здібностей дітей, тому гра виступає як засіб розвитку творчості, формування здібностей дітей: сенсомоторних, інтелектуальних, мовних, виявлення суспільних відчуттів (дружби, товариства). Діти одержують не тільки задоволення від ритму рухів, їх узгодженості, досягаючи результату, долаючи труднощі, виявляють естетичні емоції, викликані

красою ігрових рухів, елементами художньої творчості, але й переживають гіркоту невдачі, поразки, незадоволеність досягнутими результатами, образу тощо. Композиція створюється дітьми в основному для глядачів-дітей. Тому в залі панує особлива атмосфера довіри до всього, що відбувається на сцені. Вона об'єднує виконавців і глядачів в єдиному творчому пориві. Асоціативний принцип побудови композиції, що активізує мислення, увагу, уяву, усвідомлення того, що "авторами" тексту є їхні товариші, - все це об'єднує аудиторію, викликає яскравий емоційний відгук у глядачів, підсилює художню дію композиції.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо в розробці методики організації театралізованої діяльності в різновіковій групі дитячого садка.

1. Аматыєва О. П. Діагностика та розвиток творчих здібностей дошкільників у театральній-ігровій діяльності // Наука і освіта. - 1999. № 5-6.-С .77-80.
2. Артемова Л. В. Театралізовані ігри дошкільників: Книга для вихователя дитячого садка. - М.: Просвещение, 1991. 127 с.
3. Богуш А. М. Мовленнєвий розвиток дітей: Сутність та шляхи реалізації//Дошкільне виховання. - 1999. -№ 6. С. 3-5.
4. Жуковская Р И. Игра и ее педагогическое значение. М.: Педагогика, 1975. С. 112.

The author characterizes the theatre activity as a tool of aesthetic education of under-fives; exposes the features of organization of the theatre activity of children of preschool age.

Key words: *the theatre activity, aesthetic education of under-fives.*